

TIMOTHY SNYDER

MUST

MULD

HOLOKAUST KUI AJALUGU JA HOIATUS

INGLISE KEELEST TÖLKINUD OLAVI TEPPAN

7 VARRAK

Originaali tiitel:
Timothy Snyder
Black Earth
The Holocaust as History and Warning
Duggan Books
2015

Toimetanud ja korrektuuri lugenud Krista Leppikson
Kaane kujundanud Mari Kaljuste
Kaardid: Jonathan Wyss
Konsultant: Aro Velmet

Copyright © 2015 by Timothy Snyder
© Tõlge eesti keelde. Olavi Teppan, 2017

ISBN 978-9985-3-4043-1

Kirjastus Varrak
Tallinn, 2017
www.varrak.ee
www.facebook.com/kirjastusvarrak

Trükikoda OÜ Greif

K-le ja T-le

Võitluses iseenda ja maailma vahel
ole maailma poolt.

– FRANZ KAFKA, 1917

Ta on minu kodumaalt.
Inimene on ta.

– ANTONI SŁONIMSKI, 1943

Varahommiku musta piima joome õhtul
joome päeval ja hommikul ja öösel
muudkui joome ja joome

– PAUL CELAN, 1944

Igal inimesel on nimi,
mille andnud talle on tähed
ja andnud tema naabrid.

– ZELDA MISHKOVSKY, 1974

SISUKORD

Proloog	11
Sissejuhatus: Hitleri maailm	13
1. Eluruum	21
2. Berliin, Varssavi, Moskva	35
3. Palestiina tõotus	57
4. Riigihävitajad	72
5. Kaks okupatsiooni	101
6. Kurjuse režiim	121
7. Sakslased, poolakad, venelased, juudid	146
8. Auschwitzi paradoks	167
9. Omariiklus ja ellujäämine	181
10. Päästmise niiditõmbajad	199
11. Jumala ja inimese nimel	215
12. Vähesed õigemeelsed	234
Lõppsõna. Meie maailm	249
Tänuavaldused	267
Märkused	271
Märkusi mõistete ja nimede kohta	310
Arhiivid ja lühendid	311
Avaldatud allikad	312
Register	348

PROLOOG

Viini nooblis kuuendas rajoonis on holokausti ajalugu sillutisele kantud. Hoonete ees, kus kunagi elasid ja töötasid juudid, on kõnniteedel, mida juudid kunagi pidid paljaste kätega nühkima, väikesed nelinurksed vasest mälestustahvlid nimede, deporteerimiskuupäevade ja surmapaikadega.

Täiskasvanu peas ühendavad sõnad ja numbrid olevikku ja minevikku.

Laps näeb seda teistmoodi. Laps alustab asjadest.

Väike poiss, kes elab kuuendas rajoonis, jälgib päevast päeva, kuidas tööliste brigaad liigub tema kodutänav vastasküljel hoone hoone järel edasi. Ta vaatab, kuidas nad kaevavad kõnnitee üles, nagu hakkaksid toru parandama või kaablit maha panema. Ühel hommikul lasteaiabussi oodates näeb ta neid mehi, kes nüüd on otse teisel pool tänavat ning kühveldavad kuuma asfaldi, seda maha pannes. Mälestustahvlid kinnastes kätes tunduvad salapärased ja peegeldavad pisut kahvatut päikest.

„*Was machen sie da, Papa?*” „Mida nad seal teevad, issi?” Poisi isa on vait. Ta vaatab, kas buss juba ei tule. Kõheldes hakkab ta vastama: „*Sie bauen...*” „Nad ehitavad...” Ta ei lõpeta lauset. See pole lihtne. Siis tuleb buss ja varjab nende vaate, avades tossu- ja õhupahvakuga ukse tavalisse päeva.

Seitsekümmend viis aastat enne seda, 1938. aasta märtsis kraapisid juudid kõikjal Viinis sillutistelt sõna „Austria”, kustutades nõnda maa, mis lakkas eksisteerimast, kui Hitler ja tema sõjavägi kohale jõudsid. Tänapäeval süüdistavad nendesamade juutide nimed nendelsamadel kõnniteesillutistel taastatud Austriat, mis nagu kogu muugi Euroopa ei tea, kuidas oma minevikku suhtuda.

Mispärast Viini juute taga kiusati, kui Austria kadus kaardilt? Miks saadeti neid 1000 kilomeetri kaugusele Valgevenesse, et nad seal hukata, kui Austrias endaski oli tunda selget juudiviha? Kuidas ühes linnas (riigis, maailmajaos) ennast sisse seadnud rahva ajalugu sai äkki vägivaldselt lõppeda? Miks inimesed tapavad võõraid inimesi? Ja miks inimesed tapavad oma naabreid?

Viinis nagu muudiski Lääne- ja Kesk-Euroopa suurtes linnades moodustasid juudid silmapaistva osa linnaühiskonnast. Viinist põhja, lõunasse ja itta jäävatel maadel, Ida-Euroopas, olid juudid elanud linnades ja küldes järjepidevalt üle viie sajandi. Ja siis, vähem kui viie aastaga, mõrvati neid üle viie miljoni.

*

Meie vaist petab meid. Me seostame holokausti küll õigustatult natsiideoloogiaga, kuid unustame, et paljud tapjad ei olnud natsid ja isegi sakslased mitte. Me mõtleme esmalt Saksamaa juutidele, ehkki peaaegu kõik holokaustis tapetud juudid elasid väljaspool Saksamaad. Me mõtleme koonduslaagritele, ehkki vähesed mõrvatud juudid nägid koonduslaagrit. Me süüdistame riiki, kuigi mõrvad olid võimalikud vaid seal, kus riiklikud institutsioonid olid likvideeritud. Me süüdistame teadust ja kiidame sellega heaks olulise elemendi Hitleri maailmavaatest. Me süüdistame rahvaid, laskudes lihtsustamisse, mida kasutasid natsid ise.

Me meenutame ohvreid, aga kipume segamini ajama mälestamise ja mõistmise. Viini kuuenda rajooni memoriaal kannab nimetust „Mäleta tuleviku nimel”. Kas võime olla kindlad, et nüüd, kui holokaust on möödas, ootab meid äratuntav tulevik? Me jagame maailma nii unustatud pahategijatega kui ka mälestatud ohvritega. Maailm on nüüd hakanud muutuma, taas elustuvad hirmud, mis olid hästi teada juba Hitleri ajal ja millele Hitler reageeris. Holokausti ajalugu ei ole lõppenud. See pretsedent jääb igaveseks ja sellest pole veel õppust võetud.

Õpetlikku käsitlust juutide massimõrvast Euroopas peab teadma kogu maailm, sest Hitleri idee oli rajatud ökoloogiale, ta käsitas juute kui haava looduse kehas. See ajalooline käsitlus peab silmas pidama kolonialismi, sest Hitler tahtis hävitavaid sõdasid naaberriikides, kus juudid elasid. See peab hõlmama rahvusvahelisi suhteid, sest sakslased ja teised ei mõrvanud juute Saksamaal, vaid teistes riikides. See peab arvestama kronoloogiat, kuna Hitleri võimuletulekule Saksamaal, mis on ainult üks osa kogu loost, järgnes Austria, Tšehhoslovakkia ja Poola anastamine, järgnesid samumud, mis sõnastasid ümber juudi küsimuse lõpplahenduse. See käsitlus peab olema kitsas mõttes poliitiline, sest Saksamaa poolt hävitatud naaberriikides, eriti just okupeeritud Nõukogude Liidus, tekkisid tsoonid, kus sai välja mõelda massihävitusviise. See peab olema mitme fookusega, et pakkuda muidki seletusi peale natside omade, kes kasutasid tapatsoonides ohvriallikana kõiki inimrühmi, nii juute kui mittejuute. Küsimus pole ainult õigluses, vaid ka mõistmises. See käsitlus peab ühtlasi olema inimkeskne, kirjeldades ellujäämispüüdlusi ja mõrvakatseid, juute, kes tahtsid elada, ja neid väheseid mittejuute, kes püüdsid neid aidata, ning sellisena peab see käsitlus möönma indiviidide ja inimsuhete loomupärast ja paratamatut keerulisust.

Holokausti ajalugu peab olema tänapäevane, et saaksime kogeda, mida on Hitleri ajastu jätnud meie teadvusse ja ellu. Hitleri maailmavaade ei kutsunud holokausti esile otseselt, vaid selle varjatud sidusus tegi võimalikuks uut laadi hävituspoliitika ja uued teadmised inimese suutlikkusest massimõrvu toime panna. Ideoloogia ja 1941. aastal valitsenud asjaolude täpne kombinatsioon uuesti ei kordu, kuid midagi sarnast võib ometi jälle aset leida. Mineviku mõistmine aitab seega kaasa meie enesemõistmisele. Holokaust ei ole üksnes ajalugu, see on ka hoiatus.

SISSEJUHATUS: HITLERI MAAILM

Tuleviku kohta ei või me teada midagi peale oma planeedi piiride, mõtles Hitler: see on „täpselt mõõdetud ruumi pindala”. Ökoloogilises mõttes valitseb ressursipuudus ja olemasolu tähendab võitlust maa pärast. Elu struktuur on muutumatu: loomad jagunevad liikideks, nad on määratud „sisemisse eraldatusesse” ning käib lõputu võitlus elu ja surma peale. Inimrassid on samuti nagu liigid, oli Hitler veendunud. Kõrgemad rassid alles arenevad madalamatest, mis tähendab, et segaverelisuus on võimalik, kuid taunitav. Rassid peaksid käituma nagu liigid, sarnased peaksid paarituma sarnastega ja püüdma teistsuguseid tappa. See oli Hitleri jaoks seadus, rassivõitluse seadus, mis kehtis sama kindlalt nagu gravitatsioon. See võitlus ei saa kunagi lõppeda ja sellel pole etteaimatavat resultaati. Iga rass võis triumfeerida ja õitseda või olla näljas ja hävida.

Hitleri maailmas olid džungliseadused ainukesed seadused. Inimesed pidid endas maha suruma igasuguse halastuslikkuse ning olema nii saagihimulised kui võimalik. Nõnda ütles Hitler lahti traditsioonilisest poliitilisest mõtlemisest, mis käsitles inimest tänu tema kujutlusvõimele ja oskusele uusi seoseid luua muust loodusest lahus. Sellest eeldusest lähtuvalt püüdsid poliitilised mõtlejad üldiselt kirjeldada ühiskondlikke vorme, mis poleks üksnes võimalikud, vaid ka võimalikult õiglased. Hitleri jaoks oli aga loodus ainuline, brutaalne ja kõikehõlmav õigsus ning kogu ajaloos ilmnenuid püüdlused teisiti mõelda üksnes illusioon. Natside juhtiv õigusteoretik Carl Schmitt selgitas, et poliitika ei ole võrsunud ajaloost ega kontseptsioonidest, vaid inimeste vihavaenust. Loodus on välja valinud meie rassivaenlased ning meie ülesanne on võidelda ja tappa või surra.

„Loodus ei tunne poliitilisi piire,” kirjutas Hitler. „Ta asetab eluvormid siia maailma ja laseb siis võimumänguks valla.” Kuna poliitika võrdus loodusega ja loodus võrdus võitlusega, siis poliitiline mõte ei olnud võimalik. Selles järelduses väljendus äärmuslikul kujul 19. sajandi tavaarusaam, et inimtegevust võib käsitada kui bioloogiat. 1880. ja 1890. aastatel olid nii tõsised mõtlejad kui ka populaarteaduse esindajad Charles Darwini loodusliku valiku idee mõjul seisukohal, et iidset poliitilise mõtte küsimused on selle zooloogiale tugineva läbimurdega lahendatud. Kui Hitler oli noor, mõjutas kõiki tähtsamaid poliitikavoole Darwini tõlgendus, mille järgi võistlust, konkurentsi mõisteti kui ühiskondlikku hüve. Britt Herbert Spencer, kapitalismi kaitsja, leidis, et turg on otsekui ökosfäär, milles ellu jäävad tugevamad ja paremad. Tõkestamata konkurentsisist saadav kasu õigustab selle vahetuid

negatiivseid külgi. Kapitalismi oponendid, II Internatsionaali sotsialistid pooldasid samuti analoogiaid bioloogias. Nemad suhtusid klassivõitlusse „teaduslikult” ja võtsid inimest ühe loomana paljude hulgast, mitte loova olendina, kellel on eriline inimesele omane loomus. Marksismi toonane juhtiv teoreetik Karl Kautsky väitis vankumatult, et inimesed on loomad.

Samas piirasid neid liberaale ja sotsialiste seosed tavade ja institutsioonidega, teadvustasid nad seda ise või mitte. Sotsiaalsetest kogemustest lähtuvad vaimsed harjumused hoidsid neid jõudmast kõige radikaalsemate järeldusteni. Nad olid eetilisel seotud selliste hüvedega nagu majanduskasv ja sotsiaalne õiglus ning neile meeldis või neil oli mugav mõelda, et loomulik konkurents toobki need hüved kätte. Hitler pani oma raamatu pealkirjaks „Mein Kampf” – „Minu võitlus”. Alates neist kahest sõnast suutis ta oma kahes mahukas köites ja kaks aastakümnet kestnud poliitilises elus olla otsatult nartsissistlik, halastamatult järjekindel ja ülevoolavalt nihilistlik asjades, kus teised seda ei olnud. Rasside lõputu võitlus ei olnud üks elu element, vaid elu olemus. Sellisele tõdemusele ei rajatud teooriat, see oli konstateering, kajastamaks universumi tegelikkust. Võitlus oli elu ise, mitte vahend mingi sihi saavutamiseks. Seda ei õigustanud püüd majandusliku õitsengu poole (kapitalism) ega õigluse tagaajamine (sotsialism), mille see väidetavalt kaasa tõi. Hitleri idee ei seisnenud sugugi selles, et soovitud eesmärk pühitseb verise abinõu. Eesmärki polnud, oli ainult võitlus. Rass oli reaalne, individid ja klassid aga üksnes ajutised ja vigu täis konstruktsioonid. Võitlus ei olnud metafoor ega millegi analoogia, vaid käegakatsutav ja üleüldine tõde. Tugevad pidid valitsema nõrkade üle, sest „maailm ei ole agrade rahvaste päralt”. See oligi kõik, mida oli tarvis teada ja uskuda.

Hitleri maailmavaade jättis kõrvale religioossed ja ilmalikud traditsioonid, ometi sõltus see mõlemast. Hitler ei olnud küll originaalne mõtleja, kuid pakkus nii mõtlemise kui usu kriisile teatava lahenduse. Nagu paljud enne teda, püüdis ta neid kahte ühendada. Tulemuseks ei lootnud ta aga saada ülendavat sünteesi, mis päästaks nii hinge kui vaimu, vaid peibutava kokkupõrke, mis mõlemad hävitab. Hitleri rassivõitlust sanktsioneeris väidetavalt teadus, kuid selle objekti nimetas ta „igapäevaseks leivaks”. Nende sõnadega viitas ta ühele kõige tuntumale kristlikule tekstile, muutes täiesti selle tähendust. „Meie igapäevast leiba anna meile tänapäev,” paluvad inimesed, kes issameiet loevad. Universumis, mida see palve silmas peab, on sellest maailmast kaugemale ulatuv kord, arusaam headusest, mis ulatub ühest sfäärist teise. Kes loevad issameiet, need paluvad, et Jumal annaks „andeks meie võlad, nii nagu meiegi andeks anname oma võlglastele. Ja ära saada meid kiusatusse, vaid päästa meid ära kurjast.” Hitleri „võitluses loodusrikkuste pärast” oli patt mitte krabada kõike, mis võimalik, ning kuritegu lasta teistel ellu jääda. Halastus rikkus asjade korda, sest lubas väetitel sigida. Piibli käskude tagasilükkamine oli Hitleri sõnul just see, mida inimolendid peavad tegema. „Kui ma saan aktsepteerida mõnd jumalikku käsku,” kuulutas ta, „siis kõlab see: „Sina pead oma liiki säilitama.””

Hitler kasutas kristlastele tuttavaid kõne- ja muid kujundeid: Jumal, palved, pärispatt, käsud, prohvetid, valitud rahvas, messiad, samuti kristlusest tuttavat aja

kolmeosalist struktuuri: esmalt paradiis, siis *exodus* ja lõpuks lunastus. Me elame kõntsas ja peame püüdlema enese ja maailma puhastamise poole, et saaksime paradiisi tagasi pöörduda. Vaadeldes paradiisi kui liikide võitlust, mitte kui kõige loodu kooskõla, ühendati kristlik igatsus bioloogia näilise realistlikkusega. Kõikide sõda kõigi vastu ei olnud hirmuäratav eesmärgitus, vaid ainus eesmärk, mida universumist võis leida. Looduse rikkus oli inimese jaoks, nagu kirjutab ka Esimene Moosese raamat, aga ainult sellise inimese jaoks, kes järgib looduse seadust ja võitleb selle rikkuse eest. Nagu Esimeses Moosese raamatus, on loodus ka „Mein Kampfis” inimestele antud ressurss, aga mitte kõigile inimestele, vaid ainult võidukatele rassidele. Eeden polnud aed, vaid kaevik.

Teadlikkus oma kehast polnud probleem nagu Esimeses Moosese raamatus, vaid lahendus. Võidukad peavad sugu tegema. Tapmise järel oli inimese järgmine kohustus Hitleri arvates seks ja paljunemine. Selle teooria kohaselt oli pärispatt, mis viis inimese paradiisist väljaajamiseni, vaimne ja hingeline, mitte kehaline. Hitleri arvates seisnes meie kurblooline nõrkus selles, et me oskame mõelda ja suudame aru saada, et inimesed, kes kuuluvad teistesse rassidesse, oskavad samuti mõelda, ning seeläbi tunnistame nad oma kaasinimesteks. Inimesed ei lahkunud Hitleri verisest paradiisist lihaliku kogemuse pärast. Inimesed lahkusid paradiisist hea ja kurja tundmise pärast.

Kui paradiis kaob ja inimesed lahutatakse loodusest, langeb süü tegelasele, kes ei kuulu ei inimeste ega looduse hulka – näiteks nagu madu Esimeses Moosese raamatus. Kui inimesed pole tegelikult midagi enam kui looduse osa ning teadus võtab loodust kui verist võitlust, siis kõik, mis jääb loodusest väljapoole, peab olema liiki rikkunud. Hitleri jaoks tõi teadmise heast ja kurjast juut, kes hävitas nii ka Eedeni. Juut ütles inimestele, et nad on kõikidest loomadest kõrgemad ja suudavad ise oma tuleviku üle otsustada. Juut pani aluse valele eristusele poliitika ja looduse, inimlikkuse ja võitluse vahel. Hitler leidis, et talle on saatusest määratud inimesed juudi vaimsuse pärispatust lunastada ja vereparadiis taastada. Kuna *Homo sapiens* jääb ellu vaid ohjeldamatu rassitapmise hinnaga, tähendab juudilik mõistuse võit sisemiste ajede üle liigi lõppu. Hitler arvas, et rass vajab maailmavaadet, mis võimaldaks tal võidutseda, lõppkokkuvõttes tähendas see usku iseenda arutusse missiooni.

Juudi ohtu kirjeldades demonstreeris Hitler iseäralikku segu religioossetest ja zooloogilistest ideedest. Hitler kirjutas, et kui juut võidab, „on tema võidukroon inimliigi matusenärg”. Ühest küljest tunnistas Hitleri ettekujutus universumist ilma inimolenditeta teaduse teesi iidsest planeedist, millel inimkond on arenenud. Pärast juutide võitu, kirjutas ta, „kulgeb Maa taas täiesti ilma inimesteta läbi universumi, nagu see oli miljonite aastate eest.” Samal ajal tegi ta sellesamas „Mein Kampfis” lõigus selgeks, et see iidne rasside ja väljasuremiste Maa oli Jumala looming. „See pärast usun, et talitan Looja soovide kohaselt. Kuniks ma juute ohjeldan, kaitsen Issanda tööd.”

Hitleri ettekujutuses jagunes inimliik rassideks, kuid ta keeldus tunnistamast, et juudid on üks nendest rassidest. Juudid ei olnud kõrgem ega madalam rass, vaid

mitterass või kontrarass. Rassid järgisid loodust ning võitlesid maa ja toidu pärast, samal ajal kui juudid järgisid võõrapäraselt „mittelooduse” loogikat. Nad panid vastu looduse põhilisele imperatiivile, keeldudes rahuldumast teatava elupaiga vallutamise ja võitlusega, ning veensid teisi toimima samamoodi. Nad taotlesid ülemvõimu kogu planeedil ja kõigi rahvaste üle ning töötasid selleks otstarbeks välja üldisi ideid, mis juhtisid rasse looduslikust võitlusest eemale. Maal ei olnud pakkuda midagi muud peale vere ja mulla, juudid aga löid võõrikuid kontseptsioone, mis võimaldasid vaadelda maailma mitte niivõrd ökoloogilise löksuna, kuivõrd inimese kehtestatud korrana. Poliitilise vastastikuse ideed ja praktikad, milles inimesed tunnistavad teisi inimesi samuti inimesteks, pärinesid juutidelt.

Hitleri põhimine kriitika ei olnud tavaline etteheide, et inimesed on head, kuid ülemäära juudilikult tsivilisatsioonist rikutud. See kõlas hoopis nii, et inimesed on loomad ning igasugused eetilised kaalutlused on juba iseenesest märk juudilikult rikutusest. Vihkamisväärne oli just nimelt püüd universaalseid ideid ja jõupingutusi eetiliste kaalutluste poole suunata. Hitleri põhilisi lähikondlasi Heinrich Himmler ei mõistnud Hitleri kõiki mõttenüansse, kuid ta sai aru järeldustest: eetika kui selline on viga, ainus moraal on ustavus rassile. Osalemine massimõrvas oli Himmleri väitel heategu, sest see tekitas rassis sisemise harmoonia ja kooskõla loodusega. Näiteks tuhandete juutide laipade nägemine oli nii raske, et see tähendas üleolemist tavamoraali piiridest. Mõrvast tingitud ajutised pinged olid väärikas ohver rassi tuleviku nimel.

Igasugune mitterassistlik hoiak on juudilik ja igasugune universaalne idee on juutide ülemvõimu teostamise vahend, leidis Hitler. Nii kapitalism kui ka kommunism on juudilikud. Näiline eesmärk konkurentsi soodustada oli vaid suitsukate juutide ihale maailma valitseda. Igasugune abstraktne riigiidee oli samuti juudilik. „Pole olemas sellist asja,” kirjutas Hitler, „nagu riik kui eesmärk iseenesest.” Ta selgitas: „Inimeste kõrgeim eesmärk ei ole mis tahes riigi või valitsuse hoidmine, vaid oma liigi säilitamine.” Olemasolevate riikide piirid kaotatakse loodusjõudude toimel rassivõitluse käigus: „Igavese õiguse piiridelt ei tule tagasi pöörduda seepärast, et on olemas poliitilised piirid.”

Kui riigid ei olnud muljetavaldavad inimlikud saavutused, vaid haprad barjäärid, mis loodus pidi murdma, siis võis järeldada, et seadus on partikulaarne, mitte üldine; see on rassilise ülemvõimu artefakt, mitte võrdsuse tee. Hans Frank, Hitleri isiklik jurist ja okupeeritud Poola kindralkuberner teise maailmasõja ajal, väitis, et seadus on rajatud „meie saksa rahva vajadusele ellu jääda”. Juriidilised traditsioonid, mis põhinevad millelgi muul kui rassist, tituleeriti „verevaeseks abstraktsiooniks”. Seadusel ei olnud muud otstarvet peale selle, et kodifitseerida Führeri uitmõtteid oma rassi hüvanguks. Saksa kontseptsioonil *Rechtstaat*’ist, seaduse jõul tegutsevast riigist, polnud mingit sisu. Carl Schmitt selgitas, et seadus teenib rassi ja riik teenib rassi ning rass on seega ainus sobiv kontseptsioon. Idee riigist, mis tugineb välistele õiguslikele standarditele, oli pettus, et tugevamaid alla suruda.

Hitler väitis, et kui universaalsed ideed tungivad mittejuutide meeltesse, nõrgendavad need rassilisi kogukondi juutide kasuks. Erinevate poliitiliste ideede sisu

ei puutunud üldse asjasse, see oli pelgalt löks lihtsameelsetele. Polnud mingeid juudi liberaale ega juudi rahvuslasi, polnud juudi messiaid ega juudi bolševikke: „Bolševism on kristluse sohilaps. Mõlemad on juutide leiutised.” Hitleri meelest oli Jeesus juutide vaenlane, kelle õpetust Paulus oli moonutanud, nii et sellest sai veel üks eksitav juudilik universalism, mis jutlustas halastust nõrkade vastu. Pühast Paulusest Lev Trotskini välja on need jutlustajad kõik olnud ainult juudid, kes on erinevate maskeeringute tagant kergeusklikke peibutanud, leidis Hitler. Ideedel ei ole ajaloolist päritolu ega seost sündmuste jada ning indiviidide loovusega. Need olid lihtsalt juutide taktikaline looming ja selles mõttes olid need kõik ühesugused.

Õigupoolest ei eksisteerinudki Hitleri jaoks inimajalugu kui sellist. „Maailmaajaloolised sündmused,” väitis ta, „ei ole midagi enam kui rasside enesetalhoiutungi väljendus paremal või halvemal kujul.” Minevikust tuleb ainult arvesse võtta, mismoodi juudid on lakkamatult moonutanud looduse struktuuri. See jätkub senikaua, kui juudid maa peal elavad. „Just juutlus hävitab seda korda,” ütles Hitler. Tugevad peavad nõrku näljutama, aga juudid suudavad asju niimoodi korraldada, et nõrgad näljutavad tugevaid. See pole tavamõistes ebaõiglus, vaid olemise loogika rikkumine. Juutide ideedest moonutatud universumis võivad olelusvõitlusel olla kohutavad tagajärjed: mitte tugevamate ellujäämine, vaid tugevamate nälgimine.

Sellest sai järeldada, et sakslased jäävad alati ohvriteks, kuni eksisteerivad juudid. Saksa rahvas kui kõrgeim rass väärib kõige enam ja sakslastel on ka kõige rohkem kaotada. Juutide ebaloomulik võim „mõrvab tuleviku”.

Kuigi Hitler püüdis määratleda maailma ilma ajaloota, muutsid tema ideid ta enda kogemused. Esimene maailmasõda, mis oli ajaloo veriseim, peeti maailmajaos, mis pidas ennast tsiviliseerituks, ning see kustutas paljudes eurooplastes usu, et võitlus on kokkuvõttes midagi head. Paremäärmuslastest ja vasakäärmuslastest eurooplased järeldasid sellest õppetunnist aga vastupidist. Verevalamist polnud nende meelest piisavalt ja ohvreid ei toodud küllaldaselt. Vene impeeriumi bolševikele, distsiplineeritud ja voluntarismi pooldavatele marksistidele, pakkusid sõda ja revolutsiooniga kaasnenud energia võimaluse alustada maailma sotsialistlikku ümberehitamist. Hitleri ja paljude teiste sakslaste jaoks lõppes sõda enne, kui jõuti otsustava lahenduseni, ülem rass tagandati lahinguväljalt enne, kui ta oli oma osa välja teeninud. Muidugi oli laialt levinud seisukoht, et Saksamaa peab võitma, ning seda ei jaganud pelgalt militaristid ega äärmuslased. Suurim Saksa kirjanik ja hilisem Hitleri oponent Thomas Mann kõneles Saksamaa „õigusest domineerida, osaleda planeedi valitsemises”. Silmapaistev Saksa filosoof Edith Stein, kes arendas empaatiateooriat, pidas „võimatuks, et me nüüd lüüa saame”. Pärast Hitleri võimuletulekut võeti ta oma kloostris kinni ja mõrvati, sest ta oli juut.

Hitlerile näitas esimese maailmasõja lõpp seda, et planeet on laastatud. Hitleri käsitus sõja tulemustest läks kaugemale tema rahvuskaslaste natsionalismist ning tema reageering kaotusele meenutas ainult väliselt üldist nõrdimust kaotatud territooriumide pärast. Hitlerile näitas Saksamaa lüüasaamine, et kogu maailma struktuuris

on midagi viltu; see oli tema jaoks tõend, et juudid olid looduse meetodid põrmuks teinud. Kui mõni tuhat Saksamaa juuti oleks sõja alguses gaasikambrisse saadetud, siis oleks Saksamaa võitnud, leidis ta. Ta uskus, et juudid nagu ikka näljutasid ohvreid, ja Briti laevastiku blokaadi Saksamaa vastu esimese maailmasõja ajal (ja pärast sõda) pidas ta selle meetodi rakenduseks. See oli näide püsivast olukorrast ja tõend, et kannatused jätkuvad. Kui juudid näljutavad sakslasi, mitte sakslased ei näljuta, keda neile meeldib, on maailm tasakaalust väljas.

1918. aasta lüüasaamisest tegi Hitler järeldusi mis tahes tulevaste konfliktide kohta. Sakslased võidutsevad alati, kui juudid pole asjasse segatud. Kuna aga juudid domineerisid tervel planeedil ja olid oma ideedega ka sakslaste meeli köitnud, pidi võitlus võimu pärast Saksamaal toimuma kahel moel. Ei piisaks lihtsast vallutussõjast, ükskõik kui hävitavalt võidukas see ka ei oleks. Lisaks alamate rasside näljutamisele ja nende maa äravõtmisele tuli sakslastel alistada ka juudid, kelle ülemaailmne võim ja reetlik universalism õnnestasid igasugust elutervet rassivõitlust. Sakslaste käsutuses oli seega tugevate õigus nõrkade vastu ja ka nõrkade õigus tugevate vastu. Tugevatena pidid nad valitsema nõrgemate rasside üle, kellega nad kokku puutusid; nõrkadena pidid aga vabastama kõik rassid juutide ülemvõimu alt. Niisiis ühendas Hitler kaks oma sajandi suurt motiveerivat jõudu maailmapoliitika: kolonialismi ja antikolonialismi.

Hitler kujutas võitlust maa pärast ja juutide vastu ette drastilise ja hävitavana, kuid samas nägi ta seda ka uuel viisil. Võitlus alamate rasside vastu territooriumi pärast seisnes planeedi pinnast mingi osa hõivamises enda kontrolli alla. Võitlus juutide vastu oli aga ökoloogiline, kuna tegemist ei olnud konkreetse rassivaenlase ega territooriumiga, vaid elutingimuste parandamisega kogu planeedil. Juudid olid „katk, vaimne katk, hullem kui must surm”. Kuna nende relvaks olid ideed, ulatus nende võim kõikjale ja igaüks võis olla nende teadlik või ebateadlik agent. Sellist katku oli võimalik välja juurida ainult lähtekohas. „Kui juut pidi looduse kava järgi olema rahvaste allakäigu ja languse otsene põhjus,” ütles Hitler, „siis andis loodus nendele rahvastele ka võimaluse loomulikul moel reageerida.” Likvideerimine pidi olema täielik: kui Euroopasse jääb kas või üksainus juudi perekond, võib see nakatada uuesti terve maailmajao.

Inimese allakäiku saab peatada, planeeti saab terveks ravida. „Rahvas, kes on oma juutidest vaba,” ütles Hitler, „naaseb iseenesest loomuliku korra juurde.”

Hitleri vaateid inimesele ja loomulikule korrale iseloomustas totaalsus ja tsirkulaarsus. Kõigile poliitilistele küsimustele vastas ta nii, nagu oleksid need küsimused looduse kohta. Kõigile loodust puudutavatele küsimustele vastas ta viidetega poliitikale. Selle ringi joonistas Hitler ise. Kui poliitika ja loodus ei olnud kogemuse ega perspektiivi allikad, vaid tühipaljad stereotüübid, mis eksisteerivad vaid teineteise suhtes, siis kuulub kogu võim sellele, kes klišeetid pööratab. Arutlus asendatakse viidetega, argumentatsioon loitsudega. „Võitlus”, nagu reedab raamatu pealkiri, on „minu”, s.t Hitleri oma. Vääramatu arusaam elust kui võitlusest tekitas kujutluse, et raamatu autoril on võim tõlgendada mis tahes sündmusi.

Looduse ja poliitika võrdsustamine ei muutnud tühiseks üksnes poliitilise, vaid ka teadusliku mõtlemise. Hitleri silmis oli teadus rassivõitluse seaduse ilmutis, verevalamise lõpetatud pühakiri, mitte hüpoteeside esitamise ja eksperimentide tegemise protsess. See varustas meid zooloogilist konflikti käsitleva sõnavaraga ega olnud selliste kontseptsioonide ja protseduuride allikas, mis võimaldaksid laiemat ja sügavamat mõistmist. Teadus pakkus vastuse, kuid ei esitanud küsimusi. Inimese ülesanne oli alistuda sellele kreedole, mitte rakendada looduse peal petlikult kena juudilikku mõtlemist. Hitleri maailmavaade nõudis ühtainsat tsirkulaarset tõde, mis hõlmaks kõike. See oli haavatav lihtsaimagi pluralismi poolt: näiteks väite poolt, et inimesed võivad muuta oma keskkonda nii, et see võiks muuta omakorda ühiskonda. Kui teadus võib muuta sellist ökosüsteemi, mis muudab inimese käitumist, siis olid kõik tema väited põhjendamatud. Katkeks Hitleri loogiline ring, milles ühiskond võrdub loodusega, sest loodus võrdub ühiskonnaga, ja milles inimesed on loomad, sest loomad on inimesed.

Hitler mõõnis, et teadlastel ja spetsialistidel on rassilises kogukonnas oma otstarve: toota relvi, arendada sidevahendeid, edendada tervishoidu. Tugevamatel rassidel peavad olema paremad suurtükid, paremad raadiod ja parem tervis, et paremini nõrkade üle valitseda. Tema arvates sellega allutakse looduse käsule võidelda, mitte ei rikuta looduse seadusi. Tehnilised edusammud olid rassilise ülemvõimu tõendiks, mitte ei andnud tunnistust üldisest teadusliku mõtlemise edenemisest. „Kõik, mida me tänapäeval maailmas imetleme,” kirjutas Hitler, „teadus ja kunst, tehnika ja leiutised – kõik see pole midagi muud kui üksikute rahvaste, algselt võib-olla üheainsa rahva loominguiline produkt.” Ent ükski rass, olgu see ükskõik kui arenenud, ei suudaks ühegi uuendusega muuta looduse põhistruktuuri. Loodusel oli ainult kaks varianti: paradisis, kus kõrgemad rassid tapavad alamaid, ja pattu langenud maailm, kus üleloomulikud juudid ei lase kõrgematel rassidel nautida küllust, mis peab õigusega neile kuuluma, vaid näljutavad neid nii kui vähegi võimalik.

Hitler mõistis, et põllumajandusteadus ohustas konkreetset selle süsteemi loogikat. Kui inimesed suudavad looduse toimimisse sekkuda, et kasvatada toidu saamiseks rohkem taimi ja loomi ilma uusi maid hõivamata, siis kukub kogu looduse süsteem kokku. Seepärast ei kannatanud Hitler, et tema silme all on teoksil midagi säärast nagu teadustöö, mida hiljem nimetati „rohelisteks revolutsiooniks”: teraviljade hübriidide aretamine, kunstväetiste ja pestitsiidide väljatöötamine, maaparandustööde edendamine. Isegi parimal juhul, väitis ta, peab nälg olema suurem kui edu saagikuse tõstmisel. Igasugustel teadusarengutel oli „piir”. Õigupoolest olid kõik „maaviljeluse teaduslikud meetodid” juba läbi proovitud ja läbi kukkunud. Ei siis ega tulevikus polnud näha mingit märgatavat paranemist, mis lubaks sakslastel end ära toita „omaenda maa ja territooriumi abil”. Rahva toitmise võis tagada üksnes viljakate alade vallutamise, mitte teadusega, mille abil Saksa riigi maid viljakamaks püütakse teha. Juudid propageerisid sihilikult vastupidiseid tõekspidamisi, et nõrgendada sakslaste vallutusjanu ja saksa rahvast hävinguks ette valmistada. „Alati on see just juut,” kirjutab Hitler sellega seoses, „kes istutab edukalt inimeste pähe selliseid surmavalt kahjulikke mõtteviise.”

Hitler pidi kaitsma oma süsteemi teaduslike avastuste eest, mis olid tema jaoks sama suur probleem kui inimeste solidaarsus. Teadus ei saanud liike päästa, sest lõppkokkuvõttes taandusid kõik ideed rassilisusele, need polnud midagi enam kui võitluse kaunid tuletised. Vastupidine arusaam, et ideed võiksid lähtuda loodusest, seda peegeldada või seda muuta, oli „juudi vale” ja „juudi pettus”. Hitler väitis, et „inimene pole kunagi ühelgi viisil loodust alistanud”. Universaalset teadust nagu ka universaalset poliitikat ei tule käsitada kui inimese võimalust, vaid kui juudi ohtu.

Maailma probleem seisnes Hitleri arusaama kohaselt selles, et valesti toimides lahutasid juudid teaduse poliitikast ning jagasid petlikke progressi ja inimlikkust töotavaid lubadusi. Lahendus, mille ta välja pakkus, oli seada juudid silmitsi karmi tõsiasjaga, et loodus ja ühiskond on üks ja sama. Juudid tuleb teistest inimestest eraldada ning sundida neid elama kusagil kõledas ja eemalepeletavas paigas. Juutide jõud seisnes selles, et nende „ebalooduslikkus” tõmbas teisi ligi. Nõrgad olid nad aga selle poolest, et ei suutnud seista silmitsi karmi tegelikkusega. Kuhugi võõrapärasesse paika ümberasustatuna ei saaks nad oma ebamaiste arusaamade abil teistega manipuleerida ja alistuksid džunglicadustele. Hitleri põhiline juutidega seotud kinnisidee oli leida neile ülimalt looduslik keskkond, „anarhiline saareriik”. Hiljem pöördusid ta mõtted Siberi avarustele. Ta kirjutas, et ei ole vahet, kas saata juudid ühte või teise kohta.

1941. aasta augustis, umbes kuu aega pärast selle avalduse tegemist, hakkasid tema käsualused juute massiliselt maha laskma, kümnete tuhandete kaupa korraga, otse keset Euroopat, keskkonnas, mille nad olid anarhiliseks muutnud, aukude serval, mis olid kaevatud Ukraina musta mullapinda.